

הדרך היומית

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף פ

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

חתי משלם תוספת על עודף משקל?

מבואר בגמ', ששיעור קב זה התוספת המחייבת בנשיאת משאות באדם. ותמהו בגמ' שהיה לסבל לזרוק את החפץ ומה לו לסחוב דבר שאינו יכול, ונחלקו האמוראים בביאור דברי הברייתא, לאביי מדובר שמיד שהניח עליו את הקב הנוסף התמוטט, ולא היה סיפק בידו לזרוק. לרבא מדובר שהנושא בתביעת שר שר נוסף על משקל עודף. לרב אשי, חשב שיכול לשאת ולא הוריד מחמת שחשב שחולשה תפסה אותו. נאריך מעט בנושא זה, נפק"מ גדולה האם מותר להוסיף על ארזי משלוח כאשר יש כמות מירבית למשלוח.

ברי"ף רבינו חננאל ועוד, פסק כרב אשי. בביאור כוונת הרי"ף נחלקו השיטמ"ק והרא"ש. דעת השיטמ"ק שלא בא הרי"ף לאפוקיי מדעת רבא ואביי, שרב אשי מודה להם. אלא רבא ואביי לא סברו את רב אשי, שהרי לא תירצו כך, והרי"ף חידש שההלכה היא גם כרב אשי, שבכל המקרים הנ"ל חייב לשאת בתוצאות. דעת הרא"ש, שבא לאפוקיי מדברי רבא שאין משלם תוספת שר על המשקל העודף. ובפשטותו לשונו של הרא"ש מורה שלא פוסקים אף כדברי אביי, ואם התמוטט הסבל אין חייב לשלם לו. אך ע"י בחידושי אנשי שם, וכך הובא בדרישה (ח"מ ש"ח, ט) שכוונת הרא"ש להפך, שאנו מקילים כמו דברי רב אשי, היינו שאין פוסקים הלכה רק כאביי שאם התמוטט לאלתר צריך לשלם לו, אלא אף כדברי רב אשי, היינו אפילו נזק עתידי מחוייב לתת לסבל.

מבואר בדברי רבא, שכאשר הוסיף שיעור של קב לסבל צריך להוסיף לו בשכרו. על פניו נראה מבואר שאם הוסיף מעט פחות משיעור של קב, אינו חייב לשלם לו תוספת שר, אף לא באופן יחסי למשקל הנוסף.

כתב השיטמ"ק בשם הריטב"א, מחמת דברי רבא שכל הדברים שנשנו לגבי חיובי אונסים כך הדין לגבי חיובי תוספת שר, א"כ אם שר חמור למשא והוסיף פחות מהשיעור המחייב בנזק, כך אינו מחוייב להוסיף שר.

מאידך מבואר בדברי הרמב"ם שכן יש חיוב שר יחסי על התוספת, אמנם אם מת החמור שהוסיף עליו, אך לא הוסיף כשיעור המחייב, פטור על מיתת החמור, אך שר על תוספת המשקל יהיה חייב, שכתב הרמב"ם (שכירות ד, י) "השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף על משאו, אם הוסיף חלק משלשים על השיעור שפסק עמו ומתה חייב. פחות מכאן פטור, אבל נתון הוא שר התוספת." עכ"ל.

הקשה התורת חיים על דעת הרמב"ם, שהרי מדברי רבא הנזכרים מבואר שתוספת שר מתחייבים רק כאשר הוסיף את השיעור המחייב בנזק, אך אם לא הוסיף את השיעור אין חייב בשכר, ומניין להרמב"ם שחייב בתוספת שר לפי החישוב היחסי.

מבאר התורת חיים שהרמב"ם למד בדברי רבא "אגרא יתירא" לא כפשטו מוסיף לו שר מחמת מחמת שהוסיף משקל, אלא בדרכו של עולם וסבל מסוגל לסחוב ברגילותו ל' קבין, כאשר הוסיף עוד קב נוסף, הרי הקב הזה יותר קשה לסחוב מכל קב אחר עד השיעור של ל' קבין. ולכן אם שכרו היה ל' זוזים על ל' קבין, על הקב נוסף לא מוסיף רק זוז אחד, אלא מוסיף לו ב' זוזים שהרי אין דומה הקב הנוסף לכלל הקבין עד עתה. וזה כוונת דברי רבא "אגרא יתירא", אמנם אף לפי רבא אם הוסיף פחות מקב, יצטרך להוסיף לו לפי ההוספה ביחסיות לשאר הקבין, כלומר לשיטת הרמב"ם רבא לא לא לומר שרק משיעור קב יש תשלום ותוספת, ופחות מקב אין תשלום, אלא עד שיעור של קב זה ביחסיות לשאר הקבים, אבל מעל קב יש כאן תוספת מיוחדת.

מעתה מבאר התורת חיים את פסק הרא"ש שרב אשי חולק על רבא, וסבר שאינו משלם "אגרא יתירא", ובאמת צריך להשכיל מה הסברא שסבל שנשא יותר מהרגילות לא יקבל שכר טירחה יותר גדול. אלא ביאר התורת חיים בדרכו, שכל מה שחלקו זה על "אגרא יתירא" ורב אשי סובר שצריך להוסיף תשלום על הטיחה הנוספת, אולם ביחסיות למה שקיבל על ה"ל' קבין הקודמים, וחלק על רבא ביחס למדד של הקב החדש.

בדעת הרמב"ם נחלקו הב"ח והפרישה. הפרישה למד ברא"ש כפשטו שרב אשי חלק על רבא מכל וכל ואין לשלם תוספת על המשקל העודף, ומבאר את שיטת הרמב"ם שאין להקשות מנין לו להרמב"ם שיש תוספת על משקל עודף, בעוד שרבא פטר כל עוד לא הוסיף כמשקל המחייב בנזק. שרבא דיבר באדם שהוא נושא את המשא, ולכן הרא"ש פסק שלא כמו דברי רבא, ולדעת הרא"ש אינו מקבל תוספת תשלום, שהיה לו להתנות שבמשא כבר ישלמו לו יותר, או שהיה לו לזרוק את המשא העודף. אבל הרמב"ם שפסק שיש תוספת לפי יחסיות ההוספה עסק אף ורק בבהמה.

מאידך בב"ח מבואר לאידך גיסא, שכוונת הרא"ש שאין פוסקים הלכה כרבא, היינו רבא חידש שדווקא אם הוסיף כשיעור משלם לו על התוספת, אך אם יעלה לו פחות מהשיעור לא יוסיף לו, ע"ז כתב הרא"ש שאין הלכה כרבא, אלא כל שהוסיף אפילו פחות מהשיעור יעלה לו תשלום ביחסיות לעבודה שטרח, וא"כ

ממש כפסק דברי הרמב"ם בבהמה, ואין לנו לחלק בין בהמה לאדם כפי שחילק הפרישה. ואין להקשות ששיטת הרמב"ם דלא כרבא, שהרי אפשר והלך בדרכו של הרא"ש לפסוק כרב אשי ולקולא לסבל.

ע"י בט"ז (ש"ס, ז) שביאר שאם שכר סבל בסתם ולא התנה עמו את גבול המשקל, אין צריך להוסיף לו שכר אם העלה מעל ל' קבין, כיון שדרך העולם לסחוב ל' קבין ואם שכר בסתם ולא הוזק, מוכח שסבל זה יותר טוב מכל הסבלים שבסתם, אבל אם התנה או שבאותו מקום יש שיעור קבוע לכמות המשא, חייב לעלות שכר נוסף אף אם לא קרה מאומה לסבל.

האם יש לחייב כתף שזרק את המשא כאשר הוסיפו לו על המשקל?

מבואר בדברי הגמ', שכתף שהוסיפו לו על המשקל לא יכול לתבוע את נזקיו, כיון שהוא בן דעת היה לו לזרוק את המשא, באמת העמידו בגמ' ג' אופנים כמבואר על מה עסקה הברייתא.

הוכיח העין יוהספי, שאם הוסיפו לו זרק את הכלים מעצמו, והם נשברו שפטור, ואין כאן פשיעה וכד'. שאל"כ תתירך הגמ' שלא זרק את הכלים היות ולא רצה להתחייב בנזקים, ועל אופן זה מדובר שחייב בעל הבית לשלם את נזקי הסבל. בהכרח אם זרק את הכלים לא יתחייב.

נושא היום: שכירות חמור, ספינה. ותנאי ההשכרה בין השוכר למשכיר.

שכר פרה לחרושה ושינה בתנאי ההשכרה, אם שר לחרוש **בהר** וחרש **בבקעה** ונשבר הקנקן (**חלק התחתון של המחרשה**), פטור שהרי שינה לטובה. ואם שר לחרוש **בבקעה** וחרש **בהר**, חייב. **לדוש בקטנית** ודש בתבואה היותר רכה, פטור. **לדוש בתבואה** ודש בקטנית, חייב.

אם לא שינה ונשבר הקנקן, **לדעת ר"פ**, האחראי על הנזק הוא המוליך את הפרה. **ולדעת רב שישא בריה דרב אידי**, המחזיק את הקנקן. ופסקו שהמחזיק את הקנקן חייב. **ואם חרשו במקום מסולע**, שניהם חייבים (לרש"י ספק מי אחראי, לתוס' שניהם פשוט).

אמר ריב"ח מר פרה וציון הרבה מומים שאין בה בלא עם מום שיש בה, יש כאן מקח טעות כיון שטוען הלוקח בדקתי חלק מן המומים ולא מצאתי סברתי שאין בה מומים. **אם ציון במפורש** את המום, אין כאן מקח טעות. **וכן למדו לגבי מוכר שפחה**, אם ציון הרבה מומים ביחד עם המום שיש בה, מקח טעות. **אך אם ציון במפורש** אין כאן מקח טעות. אם היו בשפחה את כל המומים, אין כאן מקח טעות.

שכר חמור למשא, לצורך חיטים והביא שעורים, חייב. תבואה והביא תבן, חייב. אמנם המשא שנשא יותר קל, **אבל הנפח** גדול יותר. להביא "לתך" חיטה והביא "לתך" שעורה, פטור. אם הוסיף חייב. **שיעור ההוספה להתחייב**, אמר סומכוס בשם ר"מ, סאה לגמל וג' קבין לחמור.

נפח המשא האמור במשנה, **לדעת אביי**, הנפח קשה כמו משא, ונאמר בזה שיעור הוספה להתחייב כמשא. **לרבא**, נפח קשה למשא, ורק אם מוסיף כמו שיעור המשא יתחייב. **בדברי המשנה** ששכר ע"מ להביא "לתך", מבואר שהוסיף וחייב, **לאביי** כסוף דברי המשנה שהוסיף כשיעור האמור. **לרבא**, רק אם הוסיף סאה שעורים יתחייב, שזה הפרש במשקל בין "לתך" חיטים, ל"לתך" שעורים. **וביאור המשנה** שהביאה את דעת סומכוס זה באופן שלא שינה בסוה אלא הוסיף על הכמות. **למדנו בברייתא** שכר למשא של "לתך" חיטין, והביא 16 סאה של שעורים, כלומר הוסיף "סאה" ("לתך" הוא חצי כור, היינו 15 סאה), חייב. **מבואר** שאם הוסיף רק ג' קבין פטור, ושלא כדברי אביי. **ביאר אביי**, שמדובר שהביא "מחיקתא" היינו שהמיתדות לא היו גדושות אלא ההוספה הייתה בשיעור של ג' קבין (ע"פ הסברו השני ברש"י).

שיעור התוספת המחייבים, **לאדם**, קב. ולא שייך לומר שלבן דעת אין לסחוב מה שלא יכול, **העמיד אביי** שמדובר מיד שהניח עליו התמוטט. **ולרבא** מדובר שיכול לתבוע שכר נוסף על משקל עודף. **לרב אשי**, חשב שיכול לשאת ולא הוריד מחמת שחשב שחולשה תפסה אותו. **לספינה קטנה**, "אדריב" היינו לתך. **לספינה בינונית**, כור. **לספינה גדולה**, 3 כורים. **אמר ר"פ** מכאן שמענו שסתם משא של ספינה בינונית הוא 30 כור, סאה וההוספה המחייבת היא 1/30, **והנפק"מ** למקח וממכר שצריך המוכר לתת לקונה הייתה שלכל הפחות נושאת 30 כור.

הגדרת שכירה ביחס לאומן שקיבל כלי, שומר שכר. **לאחר שהודיע** לבעל הכלי שיבא לקחתו, נעשה לשומר חינום. **שניים שאמרו זה לזה** שמור לי ואשמור לך, שומר שכר. שמור לי ואמר לו הנח לפני, שומר חינום. **מלווה על המשכון**, שומר שכר. **לרבי יהודה**, אם הלווה על **מעוה**, שומר חינום. הלווה לו **פירות** שומר שכר. **אמר אבא שאול**, מותר להשכיר את משכונו של העני לאחרים, ומרהרוז מפניו מהחוב, שהרי זה כמשיב אבידה.

דין המשנה שאומן כשומר שכר, רצו לתלות במחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר, האם שוכר דינו כשומר שכר או חינום, ולדעת רבי מאיר הוא כשומר חינום, ואף האומן נהנה כשוכר. **מבאר הגמ'**, שאף לרבי מאיר אומן הוא כשומר שכר, למסקנא, הנאתו שתופס את החפץ עד שיפרע בעל הבית את חובו. (בהו"א רצו לומר, היות ונתנו את החפץ דווקא לו ולא לשאר אומנים ויש לו בזה הנאה. או שמשלם לו שכר מעט יותר. ונדחה שאופנים אלו יכולים להיות גם בשוכר ובכ"ז אמר רבי מאיר שהוא כשומר חינום.) **אך** כשיש רבה בר אבוב שלמד שרבי מאיר ששוכר רבי מאיר הוא כשומר שכר וא"כ המשנה כשיטת רבי מאיר.